

Kaczanowska, Wanda

Konstytucja 3 Maja - dokument niepodległości w dwusetną rocznicę uchwalenia

Notatki Płockie 36/2-147, 17-19

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Nigdy dobranszych posłów nie miała Warszawa,
ich cel Ojczyzny dobro — ich nagroda sława.”

St. Trembecki

KONSTYTUCJA 3 MAJA

— dokument niepodległości w dwusetną rocznicę uchwalenia

Wystawę pod takim tytułem, urządzoną przez Bibliotekę im. Zielińskich TNP otwarto w dniu 30 kwietnia 1991 roku, w 200-rocznicę Konstytucji 3 Maja w Sali Wystawowej Działu Zbiorów Specjalnych w zabytkowej oficynie przy pl. Narutowicza 8.

Po zagajeniu i powitaniu Gości przez Prezesa TNP, wystawę otworzył wojewoda płocki dr inż. Jerzy Wawszczak — członek TNP. Ponadto w otwarciu wystawy udział wzięło 40 osób, a m.in.: mgr Wojciech Jasiński — delegat Pełnomocnika Rządu d/s Samorządu Terytorialnego, mgr inż. Tadeusz Taworski — przewodniczący Rady Miasta, mgr Jolanta Krzemińska — wiceprezydent miasta, mgr Natalia Kalinowska-Witek — dyrektor Wydziału Spraw Obywatelskich U.W., ks. doc. dr Michał Grzybowski, Józef Gutowski — przewodniczący Komisji Rady Miasta, mgr Czesław Dolasiński — dyrektor Płockiej Petrochemii, prof. dr inż. Andrzej Bukowski.

Konstytucja 3 Maja 1791 roku pierwsza w Europie, druga w świecie (po konstytucji Stanów Zjednoczonych) jest nie tylko ukoronowaniem dzieła Sejmu Czteroletniego (1788-1792), ale w całej historii Polski doniosłym wydarzeniem politycznym i prawodawczym. W świadomości Polaków upamiętniła się jako symbol niepodległości Polski oraz postępu w dziedzinie społecznej i ustrojowej. Największy polski historyk Joachim Lelewel twierdził, że Konstytucja była „początkiem rewolucji socjalnej, która się od tej daty bez przerwy toczy.”

Żeby przybliżyć nam wszystkim te treści, zorganizowano omawianą tu ekspozycję, dotyczącą 200-nej rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja. Ekspozycje wyłożone w 22 gablotach pochodzą ze zbiorów naszej Biblioteki.

Na samym początku prezentujemy Ustawę Rządową czyli Konstytucję 3 Maja 1791 roku. Faksymile Ustawy Rządowej opublikowało w nakładzie 3000 egzemplarzy Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich we Wrocławiu w dwusetną rocznicę jej uchwalenia. Podstawę wydania faksymilowego stanowi rękopis z Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie. Faksymile wykonano w formie oryginału. (To piękne i rzadkie wydawnictwo ofiarował do zbiorów Biblioteki p.

1. Wojewoda płocki — dr Jerzy Wawszczak otwiera wystawę. Obok prezes TNP dr inż. Jakub Chojnacki.

Waldemar Wasiński, reprezentujący Przedsiębiorstwo Handlowe „TOP”).

Obok, wydanie drukiem Michała Grölla, księgarza Nadwornego J.K. Mci oraz reprint tego wydania jak również reprinty wydań w języku angielskim, francuskim i niemieckim. Treść Konstytucji otaczają wizerunki jej twórców m.in.: Ignacego Potockiego, Stanisława Staszica, Hugona Kollątaja.

Możemy też obejrzeć Diariusz Sejmowy z 1790 roku czyli księgę protokołów sejmowych, zawierającą wykaz posłów, również z wojewó-

dzstwa płockiego. Wymienia się tutaj Antoniego Zielińskiego, generała (portret jest w zbiorach TNP) oraz posłów z rodziny Mazowieckich i Krajewskich.

Jedną z najdonioślejszych uchwał Sejmu Czteroletniego było prawo o miastach, przyjęte w dniu 18 kwietnia 1791 roku i włączone całkowicie do Ustawy Rządowej z dnia 3 Maja. Na wystawie prezentujemy na ten temat tekst z Tygodnika Ilustrowanego z kwietnia 1916 roku, dwa stare druki z 1791 roku pt. „Masta nasze królewskie” oraz zdjęcia medalu wybitego z powodu prawa o miastach i wido-

było te rocznice świętować.

Sz szczególnie uroczysto obchodzono 125-tą rocznicę Konstytucji 3 Maja w 1916 roku. Stała się ona pretekstem do wielu pochodów i manifestacji ulicznych w Warszawie oraz innych miastach. Ekspozyty, które udostępniłszy na wystawie, ilustrują to wydarzenie. Niektóre czasopisma jak np. „Świat” z 1916 roku w całości poświęcają swoje numery tym zagadnieniom. Możemy zobaczyć również, jak wyglądała korespondencja Komitetu Obchodu Rocznic 3 Maja w 1916 roku.

Przy omawianiu tej wystawy nie można nie

2. Goście zwiedzają wystawę. Od lewej: dr Tadeusz Chrostowski, dr Jakub Chojnacki — prezes TNP, Wanda Kaczanowska, dr Jerzy Wawszczak — Wojewoda płocki, Tadeusz Taworski, ks. Michał Grzybowski i inni.

ku Warszawy w końcu XVIII wieku.

Duszą wszystkich starań w sprawie miejskiej był niestrudzony, ówczesny prezydent stolicy, Jan Dekret. Mówi o tym książka prof. Władysława Smoleńskiego, wydana w 1912 roku pt. „Jan Dekert. Prezydent Starej Warszawy.”

Na wystawie również możemy zobaczyć, jak wyglądała ówczesna sala sejmowa, kolegiata św. Jana, w której sejm składał przysięgę na Konstytucję oraz przysięgę samego króla.

Biblioteka im. Zielińskich TNP posiada szereg druków konstytucyjnych z XVIII wieku, prezentujemy je również oraz literaturę krytyczną z XVIII wieku na temat ustanowienia i upadku Konstytucji.

Interesujące są również odbitki z XIX wieku podpisów zwolenników Konstytucji Polskiej z 1791 roku np. Stanisława Małachowskiego. Zainteresowanie Konstytucją 3 Maja w Polsce było ciągle żywe. Nie zawsze jednak można

wspomnieć o prof. Władysławie Smoleńskim, szczególnie związanym z Płockiem i Towarzystwem Naukowym Płockim. Pasją jego życia była historia ziemi ojczyźnej i na tym polu zyskał uznanie świata naukowego. Jako historyk zaś interesował się przede wszystkim dziejami Polski XVIII wieku w tym również przyczynami upadku Rzeczypospolitej szlacheckiej i Konstytucję 3 Maja.

Możemy obejrzeć jego najważniejsze dzieło „Przewrót umysłowy w Polsce wieku XVIII z 1891 roku, „Ostatni rok Sejmu Wielkiego” z 1897 roku, wykład pt. „Znaczenie Konstytucji 3 Maja” — rękopis, maszynopis i druku oraz liczne materiały rękopiśmienne związane z Konstytucją 3 Maja.

Opracowania XIX-wieczne reprezentują tacy autorzy jak: ks. Walerian Kalinka, Aleksander Rembowski, dr Stanisław Starzyński, Oswald Balzer, prof. August Sokołowski. XX-wieczne zaś z okresu międzywojennego: Ed-

ward Maliszewski, Marcei Handelsman, Artur Sliwiński i inni.

Na koniec prezentujemy opracowania współczesnych historyków polskich takich jak: Bogusława Leśnodorskiego, Jerzego Łojka, Andrzej Ajenkiela, Jerzego Skowronka i innych.

Specjalnym akcentem podkreślamy związki Płocka z tym wielkim wydarzeniem. Na wystawie prezentujemy portret gen. majora Aleksandra Zielińskiego, posła ziemi nurowskiej (obszar dawnego województwa płockiego), który był gorącym zwolennikiem Konstytucji, a potem bił się o nią w trakcie Insurekcji Kościuszkowskiej np. w bitwie o Ostrołękę. Jest tu też portret patrona naszej „Małachowianki” — Stanisława Małachowskiego, marszałka Sejmu Czteroletniego. Julian Ursyn Niemcewicz w swoich „Pamiętnikach” tak pisał o nim: „Był to mąż prawy cnotliwy, dobru publicznemu poświęcony jedynie...” Jedną z gablot poświęcamy tylko osobie Stanisława Małachowskiego. Mamy tu różne opracowania biograficzne poświęcone marszałkowi i liczne podobizny.

Wspominaliśmy już o obchodach rocznicy 3 Maja w 1916 roku. Jak wyglądało to w Płocku?

Prasa płocka zamieściła szereg obszernych artykułów okolicznościowych („Kurier Płocki”, „Mazur” i inne). Maria Macieszyna, żywa kronika tamtych czasów tak pisała w swoim „Pamiętniku Płocczanki”: „3 maja 1916 roku. Wstałiśmy o szóstej rano, żeby ozdobić balkony. Było pięć stopni tylko ciepła ale niebo czyste i pogodne. I dalej... Oleś (Aleksander Maciesza) namyślał się, z jaką organizacją ma iść (w pochodzie)..., wreszcie zdecydował się iść ze szkołą, co było najlepiej...”

W pamiętnikach Marii Macieszyny są również zdjęcia obrazujące pochody, manifestacje i inne uroczystości w Płocku w 1916 roku.

W Polsce po drugiej wojnie światowej obchody 3 Maja zlikwidowano, traktując je jako relikty polskiego nacjonalizmu. Tradycja ta jednak ożyła wielką falą odczytów w latach 1980-1981, kiedy starano się nawiązać do bogactwa polskiej myśli demokratycznej, wskazując na jej żywotność. W tym roku poraz pierwszy wyjątkowo uroczyste i na wielką skalę obchodzimy jubileusz Konstytucji w 200 rocznicę jej uchwalenia. Zaprezentowana wystawa również temu służy. Wystawę oprócz osób dorosłych zwiedza dużo dzieci i młodzieży co cieszy szczególnie, gdyż jest to dla nich żywa lekcja historii.

